

«*Dolce Vita*» (итал. «сладкая жизнь»), «*Gomel Light Fest*» (в пер. с англ. ‘Гомельский фестиваль света’).

Сопоставительный анализ тактик данной стратегии выявил лидирующие позиции Т-1. Ценностно-ориентированная тактика в социально-культурной сфере (14 ед.). В спортивной сфере эта тактика использована только в 2-х геортонимах из нашей выборки, остальные тактики оказались непродуктивными.

Номинативная практика направлена на комплексное использование ресурсов имеющихся стратегий и тактик для усиления аттрактивного эффекта геортонимов, например, в номинации «*На старт, молодежь!*» работают стратегии информирования и определения целевой аудитории.

Заключение. Геортонимия Беларуси репрезентирует целый спектр стратегий и тактик номинации. Стратегии и тактики, используемые в геортонимии, демонстрируют разную степень активности в тематических группах геортонимов, зависят от характеристик именуемого события, связаны с социокультурным дискурсом, традициями в области онимообразования, с номинативным опытом и вкусами номинаторов, с запросами и ценностями целевой аудитории.

1. Переход, О. Б. Геортонимы Беларуси: лингвистические и экстралингвистические характеристики / О. Б. Переход // Прикладная лингвистика: наследие и современность : материалы II Междунар. науч.-практ. конф., посвященной 85-летию филологического факультета БГУ, 22–23 марта 2024 г., г. Минск / БГУ. – Минск, 2024. – С. 18–23.

2. Янко, Т. Е. Коммуникативные стратегии русской речи / Т. Е. Янко. – М. : ЛитРес, 2013. – 386 с.

СЕМАНТИЧНЫЯ ДЫЯЛЕКТЫЗМЫ Ў НАРОДНЫХ ГАВОРКАХ ВІЦЕБШЧЫНЫ: НАЗВЫ ПРАДМЕТАЎ ХАТНЯГА І ГАСПАДАРЧАГА ЎЖЫТКУ

Квяцінскі М.В.,

*вучань 11 класа Ліцэя ВДУ імя П.М. Маішэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Дзядова А.С., наст. беларускай мовы, канд. філал. навук, дацэнт*

Ключавыя словы: лексіка-семантычная група, лексічная адзінка, побытавая лексіка, семантыка, семантычны дыялектызм.

Беларуская нацыянальная мова ў яе літаратурнай і дыялектнай формах выступае важным складнікам духоўнай культуры нашага народа, асновай нацыянальна-культурнай свядомасці і сродкам яго этнічнай самаідэнтыфікацыі. Менавіта ў роднай мове беларусаў выяўляецца “нацыянальная прырода” слова, даецца вытлумачэнне іх нацыянальнай карціны свету, рэпрэзентуюцца звесткі сацыяльна-гістарычнага і нацыянальна-культурнага характару.

Актуальнасць даследавання вызначаецца найперш тым, што фіксацыя і збор моўнага матэрыялу дыялектнага паходжання, яго даследаванне з боку

нацыянальна-культурнага і краязнаўча-рэгіянальнага зместу дазваляе глыбей спасцігаць духоўна-культурны патэнцыял беларускай мовы і яе магчымасці ў сферы сучаснай камунікацыі, а значыць, захаваць беларускую мову як форму духоўнай культуры для нашчадкаў.

Мэта даследавання – выявіць шляхам комплекснага аналізу спецыфіку значэння і функцыянавання семантычных дыялектызмаў, што ўжываюцца ў народных гаворках паўночна-ўсходняй часткі Беларусі і ўваходзяць у склад тэматычнай групы «назвы прадметаў хатняга і гаспадарчага ўжытку».

Матэрыял і метады. Крыніцай даследавання з’яўляецца «Рэгіянальны слоўнік Віцебшчыны» [1], [2]. Матэрыялам для аналізу паслужылі семантычныя дыялектызмы, якія выступаюць у народных гаворках Віцебскага рэгіёна назвамі прадметаў хатняга і гаспадарчага ўжытку (каля 50 лексічных адзінак). Асноўнымі метадамі даследавання выступаюць апісальны і супастаўляльны метады.

Вынікі і іх абмеркаванне. Семантычныя дыялектызмы, як вядома, – гэта найменні, якія супадаюць з агульнанароднымі сваім гучаннем і напісаннем, але адрозніваюцца ад іх сваім значэннем. Паводле свайго значэння семантычныя дыялектызмы, якія функцыянуюць у народных гаворках Віцебшчыны і аб’яднаны агульным семантычным кампанентам ‘хатняга гаспадарка’, можна падзяліць на 2 лексіка-семантычныя групы:

- 1) назвы прадметаў хатняга ўжытку і частак сялянскага жылля;
- 2) назвы прылад працы і гаспадарчых прыстасаванняў.

У склад першай лексіка-семантычнай групы назваў прадметаў хатняга ўжытку і частак сялянскага жылля ўваходзяць лексічныя адзінкі, якія намінуюць

а) посуд: *бадзяга* 1) ‘бутля для самаробнага віна’ (у літ. мове ‘прэснаводная губка, якая ў высушаным выглядзе выкарыстоўваецца ў медыцыне’): *Дзе бадзягу схаваш? Я ж на трактар пакідала!* (Белая Ліпа Сен.); 2) ‘карыта, вядро, пасудзіна для вады’: *Ля хаты ляжыць вялікая бадзяга* (Цяпіна Чаш.) [1, с. 61]; *бóмба* 1) ‘вялікая бутэлька аб’ёмам 700 ці больш мл.’: *А дзе ж ты бóмбу дзеў? Яна ж мне нада, каб вады ўзяць* (Прамышляды Паст.); 2) ‘бутэлька таннага пладова-ягаднага віна’ (у літ. мове ‘снарад, начынены выбуховым рэчывам’): *Дапамагаць ен будзе табе, глядзі! Учора купіў бóмбу – дык і сення няма яго* (Мількі Брасл.) [1, с. 88]; *вушак* ‘дзяжа з «вушкамі» (у літ. мове ‘бакавы брус у дзвярнай асадзе’): *У сенях справа стаяў вушак з соллю* (Гунчанкі Віц.) [1, с. 130]; *кадзіла* ‘кацел’ (у літ. мове ‘металічная пасудзіна на ланцужках, у якой у час набажэнства курыцца ладан або іншыя пахучыя рэчывы’): *Наклала бульбы поўнае кадзіла, чуць у печ паставіла* (Аржанавы Міер.) [1, с. 222]; *кватэрка* ‘кубак, пасудзіна для піццы’ (у літ. мове 1) ‘асобнае жылое памяшканне ў доме з кухняй, прырэдняй і пад.’): *Налі мне малака во ў гэтую кватэрку* (Абрамава В.-Дзв.) [1, с. 247]; *чараніха* ‘чарпак для вады’ (у літ. мове ‘жывеліна атрада паўзуноў, пакрытая касцяным панцырам’): *На калодзежы збоку чараніха ляжала* (Клясціцы Рас.) [2, с. 333]; *сальнік* ‘пасудзіна (дзежка, бочачка, кубел, скрынка), у якой захоўваюць саленае сала’ (у літ. мове 1) ‘анат. тлушчавая

складка ў брушыне»; 2) 'тэхн. прыстасаванне для герметызацыі адтулін, праз якія праходзяць рухомыя часткі механізмаў – валы, штокі і інш.; 3) 'разм. гандляр салам'): *Сальнік ужо пусты, куды ўсе дзелася?* (Карабанавічы Дубр.) [2, с. 241] і інш.;

б) прадметы хатняга ўжытку: *бой* 'будзільнік ці гадзіннік з боем (са званам)' (у літ. мове 1) 'узброенае сутыкненне, бітва'; 2) 'спартыўная барацьба, спаборніцтва'; 3) 'змаганне з тым, што перашкаджае ў жыцці і працы'): *Гэты бой мне яшчэ ад бабкі дастаўся* (Бараны Глыб.) [1, с. 87]; *драч* 'дзяркач, галень, стары венік без лісця' (у літ. мове 'дзяркач – невялікая лугавая птушка з характэрным скрыпучым крыкам'): *Гэта ўжо не венік, а драч, зусім сцерся* (Алексінічы Сен.) [1, с. 180]; *памазок* 'кавалак сала для змазвання патэльні, падмазка' (у літ. мове 'невялічкі пэндзаль для змазвання чаго-небудзь'): *Сала адрэж на памазок* (Залессе В.-Дзв.) [1, с. 106]; *пасад* 'качарга': *Пасадам у печы мяшаюць* (Мікалаева Міер.) (у літ. мове 1) 'уст. прыгарад, прадмесце'; 2) 'у вясельным абрадзе месца (звычайна дзяжа, пакрытая кажухом), куды садзяць нявесту, а часам і жаніха') [2, с. 117]; *тάρка* 'дошка для мыцця бялізны' (у літ. мове 'прадмет кухоннага ўжытку, прызначаны для раздраблення ці расцірання чаго-небудзь'): *На тάρку лягчэй плаціце памыць* (Шантары Докш.) [2, с. 300] і інш.;

в) печ і яе часткі: *бабка* 'бакавая частка ў прыпечку, куды заграбаюць вуголле' (у літ. мове 1) 'баба – матчына або бацькава маці'; 2) 'старая жанчына наогул'; 3) 'страва, прыгатаваная з дрэннай бульбы'; 4) 'грыб абабак'; 5) 'дзесяць снапоў, састаўленых у кучу для прасушкі і накрытых распасцёртым снапом' і інш. значэнні): *Вы ўжо ў бабку столькі вуголля накідалі!* (Матырына Уш., Фарынава Пол.) [1, с. 58]; *бурак* 'грубка або галандская (круглая) печ' (у літ. мове 'агародная расліна; гародніна'): *Трэба тапіць бурак, каб цяплей было* (Сяло Гар.) [1, с. 98]; *кабыла* 'ляжанка на печы' (у літ. мове 'самка каня'): *Не прыгайце на печы, кабылу праломіце* (Чарневічы Глыб.) [2, с. 221]; *паднябэнне* 'верхняя ўнутраная частка печы' (у літ. мове 'верхняя частка поласці рота'): *Печка ў мяне старая, нада каго прасіць, каб хоць паднябэнне падмацаваць* (Камары Віц.) [2, с. 87]; *шчыт* 'грубка' (у літ. мове 1) 'прадмет старажытнай ручной зброі'; 2) 'агароджа, прыстасаванне ў выглядзе металічных пліт ці збітых дошак' і інш.): *Я шчыт кожны дзень цяпер цеплю* (Летцы Віц.) [2, с. 353]; *чалó* 'месца ў печы перад засланкай, прыпечак' (у літ. мове 'уст. лоб'): *Чалó ў печы далжно быць чыстым, ухажаным* (Гунчакі Віц.) [2, с. 333].

У другую лексіка-семантычную групу назваў прылад працы і гаспадарчых прыстасаванняў уваходзяць такія семантычныя дыялектызмы, як *баба* 'апора калодзежнага жураўля' (у літ. мове 1) 'матчына або бацькава маці'; 2) 'старая жанчына наогул'; 3) 'разм. жонка' і інш.: *Згіла баба ў калодзію й паламалася* (Сакольнікі Віц.) [1, с. 57]; *брусок* 'папярочная планка ў граблях, у якую набіваюць зубы' (у літ. мове 'вастрыльны або шліфавальны камень, які мае прадаўгаватую форму'): *У граблях есць брусок, куды ўбіваюць зубы* (Станіславава Дубр.) [1, с. 92]; *вуж* 'раменная пятля ў хамуце' (у літ. мове 'неядавітая змяя сямейства паўзуноў'): *Завяжы*

вуж мацней (Шантары Докш., Зазерыца Чаш.) [1, с. 128]; *казá* ‘рагаціна, палка з развілінай’ (у літ. мове 1) ‘свойская жывела’; 2) ‘даўнейшы беларускі калядны абрад’ і інш.): *Вазьмі казу́ і знімі боты са сцяны* (Узмены Міер.) [1, с. 223]; *казел* ‘козлы, прыстасаванне для распілоўкі дроў у выглядзе бруса на чатырох ножках, збітых крыж-накрыж’ (у літ. мове 1) ‘самец казы’; 2) ‘гімнастычны снарад у выглядзе бруса на чатырох кароткіх ножках’): *Старый казел саўсім разваліўся, прішлося ўчора новы́ дзелаць* (Ноўка Гар.) [1, с. 224]; *клык* ‘зубец у граблях’ (у літ. мове ‘ікол’): *Ад тваеі працы ў граблях адзін клык застаўся* (Крыўкі Шарк.) [1, с. 255]; *пáлец* ‘ручка на касільне, за якую трымаюцца пры касьбе’ (у літ. мове ‘адна з пяці рухомых частак кісці рукі або ступні нагі ў чалавека ці лапы ў жывелы’): *Новы пáлец у касу нада здзелаць* (Бароўка В.-Дзв.) [2, с. 102]; *свістун* ‘пуга’ (у літ. мове 1) ‘той, хто свішча, любіць свістаць’; 2) ‘разм. чалавек, які шмат гаворыць, а мала робіць, балбатун’): *Толькі замахніся свістунóm – кароўка і пабегла* (Зяленка Пол.) [2, с. 248]; *стальніца* ‘збітыя разам дошкі, на якіх свяжуюць (разбіраюць тушу) забітага кабана’ (у літ. мове ‘верхняя дошка стала’): *На стальніцы кабана ўносілі ў хату* (Булахі Глыб.) [2, с. 278]; *хлуд* ‘пуга з вузлом на канцы вяроўкі’ (у літ. мове ‘дробнае сухое галле, вецце’): *Заўседы хлуд з сабой носіць і сабак лупцуе* (Папоўка Сен.) [2, с. 323] і інш.

Шэраг структурных кампанентаў даследаваных лексіка-семантычных груп мае выразныя матывацыйныя асновы. Так, дзеяслоўную матывацыю ўтрымліваюць такія семантычныя дыялектызмы, як *бой* (назоўнік утвораны нульсуфіксальным спосабам ад асновы дзеяслова *біць* ‘стукаць, удараць’); *свістун* (назоўнік утвораны суфіксальным спосабам ад асновы дзеяслова *свістаць* ‘утвараць свіст’ пры дапамозе суфікса *-ун-*) і інш. Да ліку семантычных дыялектызмаў, якія маюць назоўнікавую матывацыю, адносіцца рэгіянальнае слова *сальнік*, утворанае суфіксальным спосабам ад асновы назоўніка *сала* ‘прадукт, які ўжываецца для харчавання’ пры дапамозе суфікса *-нік-*.

Падчас лексічнага аналізу на ўзроўні семантычных дыялектызмаў выяўлена з’ява сінаніміі. Так, у Віцебскім раене, а таксама на Гарадоччыне прыстасаванне для пілавання дроў называюць *казел*, а ў Шумілінскім раене – *кóнік*. Ручка на касільне, за якую трымаюцца пры касьбе, носіць назву *пáлец* у Верхнядзвінскім раене і *пупók* на Сенненшчыне. Прааналізаваны моўны матэрыял дае падставы сцвярджаць, што ў дыялектнай мове на замацаванне той ці іншай лексічнай адзінкі за пэўным фактам рэчаіснасці ўплываюць пэўныя асацыятыўныя прыкметы, якія якраз і кладуцца ў аснову намінацыі.

Сярод назваў прадметаў хатняга ўжытку звяртаюць на сябе ўвагу семантычныя дыялектызмы з нацыянальна-культурным кампанентам значэння, што намінуюць печ і яе часткі. Напрыклад: *ба́бка* ‘бакавая частка ў прыпечку, куды заграбаюць вуголле’; *кабы́ла* ‘ляжанка на печы’; *паднябéнне* ‘верхняя ўнутраная частка печы’; *чало* ‘месца ў печы перад засланкай, прыпечак’; *бурáк* ‘грубка або галандская (круглая) печ’, *шчыт* ‘грубка’ і інш. Гэта тлумачыцца тым, што печ у традыцыйнай беларускай

культуры займае асаблівае месца, бо яна спрадвеку лічылася ў нашых продкаў адным з асноўных не толькі гаспадарчых, але і рытуальных цэнтраў сялянскага жытла, сімвалам непагаснага хатняга ачага і дабрабыту.

Заклучэнне. Такім чынам, даследаванне семантычных дыялектызмаў, якія ўваходзяць у склад тэматычнай групы «назвы прадметаў хатняга і гаспадарчага ўжытку», выступае адным са складнікаў вывучэння побытавай сферы і традыцыйнай народнай культуры беларусаў, што пражываюць у паўночна-ўсходняй частцы Беларусі, іх ментальнасці і жыццёвай філасофіі.

1. Рэгіянальны слоўнік Віцебшчыны: у 2 ч. / Л. І. Злобін (рэд.) [і інш.]. – Віцебск: УА “ВДУ імя П. М. Машэрава”, 2012. – Ч. 1. – 304 с.

2. Рэгіянальны слоўнік Віцебшчыны: у 2 ч. / склад. : Г. К. Семянькова, Т. А. Грачыха, А. С. Дзядова [і інш.] ; пад рэд. А. С. Дзядовой. – Віцебск: ВДУ імя П. М. Машэрава, 2014. – Ч. 2. – 358 с.

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РЕЧЕВОГО АКТА СОВЕТА В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Книрим А.Е.,

*студентка 3 курса ПсковГУ, г. Псков, Российская Федерация
Научный руководитель – Богемова О.В., канд. филол. наук, доцент*

Ключевые слова: речевой акт, совет, конвенциональные языковые средства, конвенциональные речевые средства.

Исследование речевых актов остается одним из ключевых направлений лингвистической прагматики. Особую значимость приобретает анализ речевого акта совета – коммуникативного действия, нацеленного на побуждение адресата к определенному поведению посредством рекомендации. *Актуальность* изучения речевого акта совета обусловлена устойчивым интересом современных исследователей (Чжан С., Филоненко В.А., Билалова А.Р.) к различным аспектам его реализации в коммуникации.

Целью исследования является выявление основных языковых средств оформления речевого акта совета в современном английском языке на материале художественного произведения.

Материал и методы. Наше исследование основывается на теории речевых актов, которая является комплексной лингвистической концепцией, разработанной британским философом языка Джоном Лэнгшо Остином.

Одна из главных задач теории речевых актов – создание классификации иллокутивных актов. Джон Остин был первым, кто классифицировал речевые акты на основе перформативных глаголов. Он считал, что наличие перформативного глагола предполагает наличие соответствующей иллокутивной силы [1, с. 122–129].

Развитием предложенной Джоном Остином теории речевых актов занимался американский философ Джон Серль. Он унаследовал идеи и